

A woman with long, wavy brown hair is shown in profile, looking towards the right. She is wearing a black, short-sleeved lace dress and a thin silver necklace. Her expression is contemplative. The background is a dense, sun-dappled forest with large green leaves. The lighting is soft and natural, creating a serene atmosphere.

*»Om jag ska göra en opera
måste det vara en historia som
jag verkligen vill berätta. Den
måste vara förankrad i mig.«*

JAKTEN på musikens kärna

Från Jönköping via Karlstad till Tanglewood-festivalen i Massachusetts. Kulturinstitutionerna som vill knyta *Tebogo Monnakgotla* till sig står numera på kö. Opus har träffat tonsättaren som prisats för sin intelligenta och närvarande musikalitet och som inte drar sig för att utforska såväl det sköna som det fula – så länge det ligger i riktning mot musikens innersta rum.

TEXT INGELA HOFSTEN FOTO NICKLAS THEGERSTRÖM

UPPÅT, UPPÅT, uppåt. Tonerna från Johan Dalenes fiol blir allt högre, tills de förvandlas till skira flageoletter som påminner om svirrande, surrande vingljud. Den som vet att stycket handlar om trollsländor har nog inga svårigheter att se dem framför sig där de svävar högt i det blå. Under dem: först en djungel fylld av drillande fåglar, sedan de häftiga vågorna i ett stort hav.

Det var i april 2023 som Johan Dalene och Kungliga filharmonikerna uruppförde Tebogo Monnakgotlas violinkonsert *Globe Skimmer Surfing the Somali Jet* på Stockholms konsert- hus i april. *Globe skimmer dragonfly* är en så kallad segeltrollslända som gör just det: seglar. Och inte bara lite runt och upp och ner, som trollsländorna här i Sverige. Nej,

TEBOGO MONNAKGOTLA

FÖDD 1972 i Uppsala

BOR i Enskede i södra Stockholm

UTBILDNING Började sin musikerbana som cellist. Har studerat för bl a Louis Andriessen, Pär Lindgren, Jan Sandström och Bent Sørensen vid Musikhögskolan i Piteå, Konservatoriet i Haag och Kungliga Musikhögskolan i Stockholm.

HÖJDPUNKTER I KARRIÄREN mottog Carin Malmlof-Forsslings tonsättarpris 2017. Var huskompositör på SR P2 2007–2009. Operan *Jean-Joseph* uruppfördes på Kungliga Operan 2016 och nominerades till Nordiska rådets pris. Hon har även komponerat helaftonsoperan *Zeban* som spelades på Vadstena slott sommaren 2021.

de här sländorna färdas i tvåhundra mil över Indiska oceanen, från Indien via Maldiverna till Afrika, och tillbaka igen.

Fascinerande, tyckte Tebogo Monnakgotla när hon hittade en vetenskaplig artikel om det på nätet. Och passande, eftersom kompositionen skulle bli en del i hennes serie om klimatförändringarna. Färderna över Indiska oceanen är nämligen beroende av vindförhållandena, och forskarna varnar för att det finns risk att dessa förändras när ytvatt- net värms upp.

Men tro inte att Tebogo Monnakgotla suttit framför datorn och tit- tat på filmer med dessa trollsländor. Hon ruskar på sig:

– Jag hatar insekter och fåglar!

Ändå är det inte första gången hon haft flygfän som tema. Hennes cellokonsert från 2011 heter *The adventures of the butterfly* och i det orkesterstycke som kommer >

»Jag började om flera gånger och gick till jobbet med tyngre steg för varje dag. Till slut kastade jag två och en halv månads jobb.«

AKTUELLA KONSERTER

5 OKTOBER: uruppförande av nytt orkesterstycke på Wermland Opera.

9 NOVEMBER: *Globe skimmer surfing the Somali Jet* med Johan Dalene och Sinfonia Lahti i konserthuset Sibeliushallen i Lahti.

23 NOVEMBER: *Gaea* med Johannes Thorell och Nordiska kammarorkestern i Tonhallen i Sundsvall.

8 DECEMBER *Globe Skimmer Surfing the Somali Jet* med Johan Dalene och BBC Symphony Orchestra, på the Barbican i London.

att uruppföras på Wermland Opera i oktober har en rödhake tjänat som inspiration. Den musiken ska vi återkomma till.

Faktiskt är hon inte särskilt förtjust i djur över huvud taget, konstaterar hon och berättar om obehaget hon känt då hon följt ena dottern till ridskolan. Aversionen mot fåglar vet hon var den kommer ifrån: hon var en av dem som var lite för ung när hon såg Hitchcocks *Fåglarna*.

Utifrån detta är det lätt att leka amatörpsykolog och tänka att vissa av hennes musikstycken tjänar någon form av terapeutiskt syfte. Men i så fall är det omedvetet – Tebogo har inte ens själv reflekterat över att hon flera gånger haft djur i sina titlar. Möjligen blev hon lite vänligare inställd till fjärilar när hon ställde upp på att bli fotograferad i Fjärilshuset i anslutning till fiolkonserten.

MEN, FÖR ATT NU lämna Tebogo Monnagotlas fobiska tendenser därhän: Nu är hon i sitt lilla kontor på Kungsholmen i Stockholm där merparten av hennes komponerande sker.

– Det är skönt att kunna lämna frukostdisken hemma och gå hit. Det har verkligen blivit så, att det här stället blivit förknippat med jobb, det säger liksom bara donk och så går huvudet i gång.

Hennes arbetsredskap står på skrivbordet: en dator med tillhörande keyboard. Och ett par lurar. För om ett gäng tonsättare ska kunna dela lokaler, om än i varsitt rum, behöver tystnad råda. Den djupröda sammetsgardinen i fönstret och den orientalska mattan på golvet är alltså inte någon slags ljuddämpning, utan Tebogos och hennes dotters försök att skapa en känsla av engelskt bibliotek.

– Fast egentligen är jag inte jätteintresserad av att ha fint omkring mig när jag jobbar.

Nej, komponerandet närs av inre bilder, oberoende av det hon har närmast ögonen. Eller inte direkt bilder, försöker hon förklara, utan någon slags vision.

– Det är som om jag känner musiken inom mig.

Det är något med densiteten.

Och så tar hon ur mig villfarelsen att tonsättande börjar med att hitta den perfekta melodin.

– Har du sett filmen *Tår?* Där ser man henne sitta vid flygeln och liksom prova sig fram till en melodi. Jag skulle våga svära på att inte en enda tonsättare gör så!

Enligt henne är nämligen melodifinnandet det lättaste i hela processen, och så är hon säker på att det är för andra kompositörer också. Nej, det svåra är att hitta det hon kallar ”en inre kärna”.

När hon inte dit åker noterna i papperskorgen. Sin värsta erfarenhet i det avseendet var då hon skulle komponera sin cellokonsert.

– Det blev bara banalt. Jag började om flera gånger och gick till jobbet med tyngre steg för varje dag. Till slut kastade jag två och en halv månads jobb.

DET BLEV EN LÄXA – numera vet hon snabbare när det är dags att rata något och börja om. För det händer fortfarande. När hon arbetade med mellansatsen i den nämnda fiolkonserten, till exempel, kämpade hon ett bra tag med att få till musik som skulle ge känslan av stillastående musik. Men där blev ”bara” två veckors arbete som gick i putten.

Själva hantverket beskriver hon som en process då hon bitvis arbetar vid keyboardtangenterna, men minst lika mycket i partituret på datorn, numera oftast till en början i ett så kallat particell, som är musikstycket komprimerat till två eller tre notsystem.

– Det ger överblick, jag tycker jag vinner formmässigt på det.

Hennes arbetsrum ligger i Musikerförbundets lokaler, där medlemmar kan hyra rum, vilket gör att Tebogo delar och kök och andra gemensamhetsytor med andra tonsättare och musiker.

– Det händer väl att man frågar någon kollega om instrumentation eller så, men mest blir det snack om förlag, konserthus, avtal. Och så äter vi lunch ihop. Ett tag höll alla på med operor, det var trevligt! >

»Men mamma, du skulle haft något blommigt på dig, så hade fjärilarna kommit till dig«, sa Tebogo Monnakgotlas dotter efter fotograferingen i Fjärilshuset. Frågan är väl om Tebogo, som inte gillar insekter, hade velat ha en fjäril på sig.

Tebogo Monnakgotla blev glatt överraskad när violinisten Johan Dalene blev förtjust över att få spela många flageoletter i folkkonserten.

I HENNES FALL handlade det då om operan *Zebran*, som uruppfördes på Vadstena-akademin sommaren 2021 och av Dagens Nyheters recensent utsågs till ”årets svenska operahändelse”. Den handlar i korta drag om två män som på grund av sin sexuella läggning har tvingats fly sitt hemland, men i sitt nya hemland istället möts av rasism.

– De möter den där typen av fördomar som lätt går under radarn. Vi tror ju att vi är så fördomsfria, men ...

I arbetet med *Zebran* arbetade hon och libretisten Kerstin Perski fram operan tillsammans.

»*Musiken ska inte vara beroende av att publiken läser programbladet eller så. I så fall har man misslyckats.*«

– Annars hade det inte gått. Om jag ska göra en opera måste det vara en historia som jag verkligen vill berätta. Den måste vara förankrad i mig.

Enklare är det att få beställningar på orkesterstycken utifrån givna ämnen. I samband med att hon den kommande säsongen är hustonsättare hos Wermland Opera har hon till exempel blivit ombedd att ha ordet frihet som ”grundton”. Det är det stycke hon just nu är i färd med att göra klart.

Uppdraget fick henne att komma att tänka på Selma Lagerlöfs saga *Fågel rödbröst*, som hon älskade då hon var liten och som handlar om en liten grå fågel som vågar dra ut taggar från Jesu törnekrona då han hänger på korset, och vars bröst därmed färgas rött av Jesu blod.

– Så jag har använt lite rödhakesång, men också fiktiva fågelläten.

Att bli ombedd att skriva utifrån vissa tematiska premisser stör henne inte, i det avseendet betraktar hon sig som hantverkare.

ATT TEBOGO MONNAKGOTLA ofta har teman eller berättelser som grund för sina verk betyder inte att åhörarna måste känna till dem.

– Musiken ska inte vara beroende av att publiken läser programbladet eller så. I så fall har man misslyckats. Men det kan ju ge en ytterligare dimension till lyssningen.

Hon förväntar sig inte heller att de som såg och hörde operan *Zebran* skulle lägga märke till hennes små blinkningar till barndomens favorit-teveprogram Professor Balthazar eller Simpsons, men tyckte det var kul när några av musikerna i orkestern gjorde det.

Tebogo Monnakgotlas serie om klimatet – som alltså trollsländeviolkonserten ingår i – började >

Närmast väntar ett år som composer in residence på Wermlandsoperan för Tebogo Monnakgotla. »Under säsongen som hustonsättare i Jönköping var det så intressant att se att musikerna med tiden blev så snabba på att lära sig mina verk, att de förstod mitt tonspråk, liksom jag lärde känna dem och deras spelsätt. Jag ser fram emot att få skapa en liknande relation med Wermlandsoperans orkester.«

»Då låg det i sakens natur att tänka på vad som händer med skapelsen, att vi håller på att ta kål på allt.«

med saxofonkonserten *Gaea*, som skulle uppföras vid samma tillfälle som Haydns *Skapelsen*.

– Då låg det i sakens natur att börja tänka på vad som händer med skapelsen, att vi håller på att ta kål på allt. Och då fick jag idén att fortsätta på det spåret.

Nästa stycke, *Shattered Streams*, hade Golfströmmen och smältande isar som utgångspunkt. Även det orkesterstycke hon skrev för Görlitz operaorkester och som uruppfördes i somras hade ett slags koppling till miljö och klimat. Görlitz, som ligger alldeles på gränsen mellan Tyskland och Polen (”jag gick över bron till Polen och åt middag varje kväll”) var tidigare en stad vars huvudnäring var kolgruveverksamhet. Men numera är kolgruvorna förvandlade till sjöar. Tebogo Monnakgotla tog fasta på det, döpte sitt verk till det dubbeltydiga *See* (se på engelska, sjö på tyska). Hon beskriver det som ett stycke som börjar kargt, men fylls med liv, genom att slagverkaren verket igenom spelar något som kan tolkas som hjärtslag.

HUR GÅR HENNES klimatengagemang då ihop med det faktum att hon som tonsättare reser hit och dit i världen, för att vara med då hennes verk spelas – i

synnerhet då det rör sig om beställda verk från olika internationella scener?

– Jag försöker att inte flyga så mycket och alltid utan byten och i Sverige tar jag tåget.

Med det sagt: Att tacka nej till att resa till Massachusetts och den legendariska festivalen Tanglewood i somras var aldrig aktuellt. Hon och döttrarna var där i nio dagar. Hon deltog i seminarier, undervisade, kurerade en konsert och fick hela sex av sina verk framförda. Att vara med på sådant är viktigt för karriären, konstaterar hon och berättar att det hela ledde till att hon blev bokad för ännu en amerikansk musikfestival, i New York nästa sommar.

Hon tar helt enkelt de jobb hon får och har tillräckligt många för att inte själv behöva kläcka idéer och ”sälja in”. Men än har hon inte fått uppdraget hon allra helst skulle vilja ha, nämligen att skriva musik till en tecknad-film-opera.

– Det tror jag aldrig har gjorts. Jag tycker det vore så kul!

GLOBE SKIMMER SURFING THE SOMALI JET
GÅR ATT TA DEL AV PÅ KONSERTHUSET PLAY.